

Belgie - Belgique
P.B.
1860 MEISE
2/2918

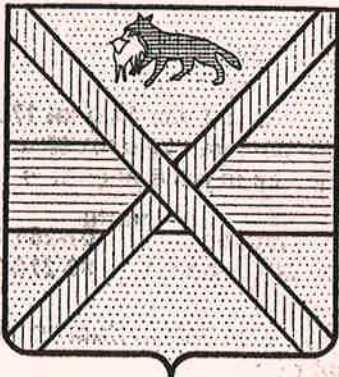
58

Berla

Heemkundige kring

Meise Oppem Wolbertem

en omgeving

Archief en bibliotheek

Brusselsesteenweg, 73

1860 Meise

Bibliotheek Meise
Brusselsesteenweg 67B
1860 Meise

Berla

vzw

Heemkundige Kring voor Meise – Oppem – Wolvertem en omgeving

- Zetel van de kring** : Brusselsesteenweg 73 1860 Meise
- Raad van Beheer** :
Ere-voorzitster
Estella Van Hemeldonck-Van Antwerpen
Voorzitter
Raoul Moyson
Secretaris
Roger Moerenhout
Penningmeester
Florent Coene
Beheerders
*Peter Carrière, Michel Van den Broeck,
Raymond Moreau, Wim Van Campenhout*
- Tijdschrift** : verschijnt driemaandelijks
jaarabonnement en lidgeld 300 BEF
los nummer 100 BEF
betaling op bankrekening 001-1189490-55
redactie-coördinatie : Raymond Moreau
de auteurs zijn verantwoordelijk voor hun bijdrage
- Bibliotheek en archief** : **De Snipper (lokaal 3)**
Brusselsesteenweg 73 1860 Meise
toegankelijk :
1ste woensdag van de maand van 14 u tot 17u
3de dinsdag van de maand van 20 u tot 22 u
behalve op feestdagen en in juli & augustus
- Contacten** : telefonisch **Raoul Moyson** 02-269 28 88
Roger Moerenhout 02-270 24 50
- Website** : <http://www.geocities.com/athens/acropolis/6661/>
E-mailadres : berla_53@hotmail.com

Berla verzamelt

- *alle documenten over de gemeente Meise en omgeving zoals oude weekbladen, persknipsels, foto's, affiches, zichtkaarten, landkaarten, ...*
- *alle documenten over inwoners van Meise zoals doodsprentjes, familiearchief, kavelbrieven, foto's, notariële akten, ...*
- *alle voorwerpen in verband met ambachten en stielen van vroeger, boerenalaam, leefmilieu en gewoonten van onze voorouders*

Werp niets weg, contacteer eerst Berla

INHOUD

Ten geleide		2
Twee koppen van Derre	Fr. Van der Jeught	5
Een kasteel- en dorpsfeest te Meise	E. Van Hemeldonck	9
De familie Wijns uit Wolvertem	Jef Van den Brande	13
Het toneelleven in Meise	Piet De Cuyper	17
Guido Gezelle en Jan Hammenecker (2)	Michel Van den Broeck	21

TEN GELEIDE

... En voor uw zalige Nieuwjaar 2000, beste lezer, enkele extra BERLA-bladzijden (en een overschrijvingsformulier voor uw bijdrage !) Het belooft weer een boeiend jaar te worden voor uw vereniging : in mei knopen wij terug aan met de jaarlijkse traditie van een heemkundige uitstap en voor september wordt een uitgebreide tentoonstelling verwacht over de slag van Imde. Goed nieuws ook voor gepensioneerde en studerende heemvrienden : door de goede zorgen van Jan Bogaerts zal ons lokaal na 1 januari terug open zijn op de eerste woensdag van de maand van 14 tot 17 uur. De permanenties op de derde dinsdag van 20 tot 22 uur worden verder verzorgd door de bestuursleden. Voor de reorganisatie van ons archief blijven helpende handen steeds welkom.

De dertig deelnemers aan de heemwandeling van september 1999 zal het niet verbazen dat wij het openingsartikel van dit nummer aan Nieuwenrode wijden. Gelegenheidscorrespondent Fr. Van der Jeught ontdekte er in het voormalig gemeentehuis twee "*koppen*" van Derre en maakt u deelachtig aan zijn naspeuringen. De beste gekalligrafeerde nieuwjaarswensen voor 2000 komen uiteraard van ere-voorzitter Mevrouw Van Hemeldonck, die ook bericht over een 18e eeuwse kasteel- en dorpsfeest te Meise ter verwelcoming van een erfgenaam d'Hooghvorst.

Jef Van den Brande schreef de geschiedenis van de familie Wijns uit Wolvertem. Zoals steeds heemkunde op zijn best waarbij de lezer ook nog iets kan opsteken over oude ambachten als de wagenmakerij. Piet De Cuyper is eveneens weer van de partij met een illustratieve bijdrage over het Meisese toneelleven en zorgde zelf voor de technische uitvoering. Wie zou Jan Hammenecker zijn zonder zijn vurigste bewonderaar Michel Van den Broeck, die in een tweede bijdrage de dichter volgt op zijn verdere levensweg tot Aarschot.

Voor het eerste BERLA-nummer van 2000 houden wij u alvast de stamboom Van der Linden tegoed en een eerste aflevering van Jef Van den Brandes studie over Wolvertemse rouwgebruiken. Lezers die vorige nummers willen bijbestellen moeten weten dat de originele nummers 48 tot en met 51 en 54 uitgeput zijn. Kopies blijven mogelijk, echter met belangrijk kwaliteitsverlies voor foto's. Wij trachten in de toekomst hieraan te verhelpen door het "*inscannen*" van ons tijdschrift.

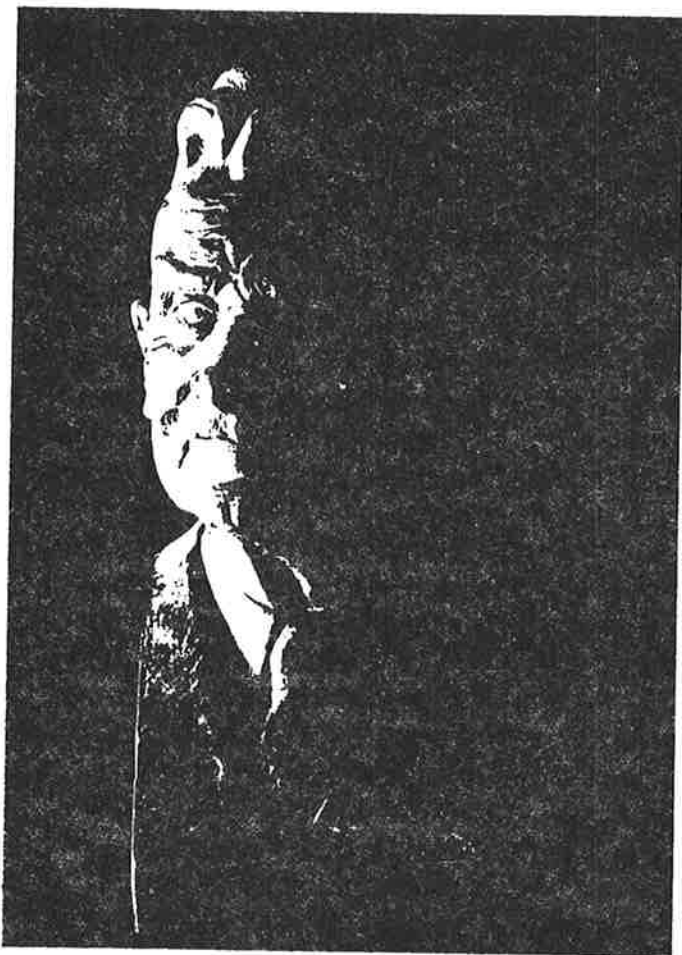
Ook even uw aandacht voor de tiende geschiedkundige boekenbeurs in de Sint-Pietersabdij te Gent op zaterdag 1 april van 11 tot 18 uur en zondag 2 april 2000 van 10 tot 17 uur, speciaal in het teken van het "*Jaar van de Volkscultuur*". En vergeet vooral niet uw ongewijzigd lidgeld voor 2000 te betalen of dit wordt onherroepelijk uw laatste nummer van

BERLA

Als doodgewone sterbeling
krijg je weer een jaar in leen
Zedenk de dagen sneller heen
later slechts herinnering
Ga dan door die tuin en pluk
de mooiste tot een tuil gebuk!

Stella

Anonymus.

Stijn STREUVELS

Felix TIMMERMANS

TWEE KOPPEN VAN DERRE

September 1998

Begin september vorig jaar verhuisde het O.C.M.W. van Kapelle-op-den-Bos van het voormalig gemeentehuis van Nieuwenrode, naar de nieuwe zetel aan de Evert Larockstraat op Kapelle-Oost, zoals dat deel van de gemeente wordt genoemd. De lokale afdeling van het Rode Kruis-Vlaanderen betrok kort daarop het vrijgekomen gebouw.

Net vóór het vertrek van deze dienst was ik toevallig in het oud gemeentehuis en vernam ik dat het borstbeeld van Stijn Streuvels op de schoorsteenmantel in het bureel van de secretaris, niet mee zou verhuizen. Het was de eerste maal dat ik het zag en vond er onmiddellijk iets bijzonders aan. Kortom, het beeld beviel mij erg en aangezien er geen enkel probleem was dat het op het commissariaat een nieuw onderkomen zou krijgen, liet ik het naar daar overbrengen. Mét het beeld van Streuvels, werd nog een tweede overgebracht, dit van Felix Timmermans.

Het bleek dat beide werken op de achterzijde gesigneerd en gedateerd waren door beeldhouwer Hildebert Derre uit Antwerpen; hij vervaardigde het beeld van Streuvels in 1951, dit van Timmermans in 1948. Omdat ze een goede opfrisbeurt best konden gebruiken vroeg ik voor de restauratie deskundig advies aan de Mechelse boetseerster en schilder Marijke van Kenhove. De beelden werden met eenvoudige middelen als nieuw.

Maar wie was nu deze - voor mij althans - onbekende beeldhouwer? Ik vermoedde wel dat hij inmiddels zou overleden zijn maar misschien nog familie zou hebben in het Antwerpse. Het telefoonboek bracht onmiddellijk uitkomst: via architect Derre uit Borgerhout - inderdaad naaste familie van de beeldhouwer - kwam ik terecht bij de nu bijna 80-jarige Arthur Derre, zoon van de kunstenaar. Het werd een boeiend gesprek waarbij Arthur Derre vermeldde dat eind 1999 een publicatie over wijlen zijn vader zou verschijnen.

Juli 1999

In de zomereditie '99 van de Cultuurkrant van de stad Antwerpen verscheen de aankondiging dat van 26 juli tot 8 augustus een tentoonstelling zou gehouden worden in het districtshuis van Wilrijk onder de titel: *Hildebert Derre - beeldhouwer - 1886-1966 - onbekende maar veelzijdig Wilrijks beeldhouwer*¹. Met de twee beelden in huis lag een bezoek voor de hand.

De fietstocht naar Wilrijk loonde echt de moeite: de kleine, maar zeer mooi opgebouwde en overzichtelijke tentoonstelling gaf een goed beeld van het leven en oeuvre van de kunstenaar. Hierbij ontmoetten we de kleindochter van de beeldhouwer, Ilse Derre, die blij verrast was met de informatie dat in Kapelle-op-den-Bos twee werken in goede staat bewaard zijn gebleven.

¹ J. J. J. J.

Stad Antwerpen, *Cultuurkrant zomer '99, programmatie tot 31 augustus '99*, p. 6 en 7. Op p. 6 staat onder de foto van Hildebert Derre foutief vermeld dat de tentoonstelling van 6 juli tot 8 augustus zou lopen.

De stad Antwerpen, district Wilrijk, gaf ter gelegenheid van de expositie twee prachtige folders uit met heel wat biografische notities². Uit deze publicaties wordt hier geciteerd om de persoon en beeldhouwer Hildebert Derre te schetsen.

"Hildebertus Theophilus Derre werd geboren te Antwerpen op 11 juli 1886 als zoon van Alphonse Eugène Derre, beeldhouwer, en Amalia Christiana Bertha Meissner. Reeds op jonge leeftijd trad Hildebert in de voetsporen van zijn vader. Na succesvolle studies aan de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten te Antwerpen vervolmaakte hij zijn uitzonderlijke kunstgaven aan de Koninklijke Academie te Brussel. De jonge geestdriftige kunstenaar zat niet om werk verlegen. Zo werd hij gevraagd als beeldhouwer in meerdere paviljoenen op de Wereldtentoonstelling van Brussel (1910), Charleroi (1911) en Gent (1913).

Op 7 mei 1910 huwde hij te Antwerpen met Emma Catharina De Roeck (°21/08/1885)." Uit dit huwelijk werden drie kinderen geboren.

"Gedurende de Eerste Wereldoorlog verbleef hij noodgedwongen een tijdlang in Nederland, waar hij ondermeer les gaf aan prinses Juliana. Hier breidde zijn bekendheid zich vrij vlug uit waardoor hij meerdere roemvolle opdrachten kreeg toegewezen. Zijn passie ging vooral naar het ontwerpen van koppen. Verschillende hooggeplaatste Nederlanders, zoals luitenant-ter-zee Dumbar - kustcommandant van het eiland Vlieland - en de burgemeester van Franeker (Friesland), lieten zich boetseren door Hildebert. Een "kop van Derre" werd een begrip.

In opdracht van de "Commissie ter Ontwikkeling van de gemobiliseerde Troepen" werd hij aangesteld als leraar boetseerkunst (1915-1919). In 1915 ontving hij op een tentoonstelling te Den Haag, de gouden medaille "Prijs Koningin Wilhelmina". Drie werken werden door H.M. Koningin Wilhelmina aangekocht en twee werken werden aangeschaft door H.K.H. Koningin-Moeder Emma.

Terug in België leverde hij, tijdens het interbellum, een aantal oorlogsmonumenten af en werkte hij aan verschillende religieuze beelden (Madonna, H. Hart, H. Jozef). Nadien specialiseerde hij zich in het boetseren van portretbustes van belangrijke Vlaamse kunstenaars met wie hij vaak bevriend was³.

Vanaf 1920 begon ook de lange reeks borstbeelden. Gedreven vanuit een diepgeworteld Vlaams bewustzijn lieten tal van beroemde "Vlaamse koppen" zich door zijn kunstvaardige vingers kneden tot de gewenste expressie, die dan later tot in de details werden afgewerkt. Verschillende van Derres "koppen" prijken vandaag op ereplaatsen in musea (Gezelle-museum te Brugge, AMVC-Archief en Museum van het Vlaamse Cultuurleven te Antwerpen), universiteiten en onderwijs-

2

Folder *Tentoonstelling 26 juli - 9 augustus 1999 - District Wilrijk - Hildebert Derre - beeldhouwer 1886 - 1966 - onbekend maar veelzijdig Wilrijks kunstenaar*. Verantwoordelijke uitgever: Hugo Van Reeth.

Arthur Derre deelde mee dat Ernest Claes zeer goed bevriend was met zijn vader en regelmatig bij hem thuis in Antwerpen op bezoek kwam.

instellingen, gemeentehuizen (waaronder dat van Wilrijk), bibliotheken (provinciale Bibliotheek, Begijnhof te Hasselt), conservatoria en honderden woningen van kunstenaars.

Uit zijn rijk oeuvre citeren wij: Peter Benoit, Hugo Verriest, Dr. Oscar De Gruyter, Hendrik Conscience, Guido Gezelle, Antoon van Dyck, Stijn Streuvels, Karel van de Woestijne, August Vermeylen, Ernest Claes -70 jaar, Albrecht Rodenbach, de mijnwerker, Tijn en Nele, maar ook Ludwig von Beethoven, Wolfgang Amadeus Mozart, Johan Sebastiaan Bach, en vele anderen. Met deze kunstwerken gaf Hildebert onwillekeurig een meerwaarde aan kunstuitingen als muziek, letterkunde, schilderkunst, toneel, enz. .

Als mede-inrichter van de 'half-vestenstoet' te Antwerpen kon hij zijn kunstzinnige expressies kwijt bij de uitwerking van de praalwagens. Voor de Wereldtentoonstelling van 1930 te Antwerpen verwerkte beeldhouwer Derre opdrachten voor ondermeer het paviljoen van Perzië, het eresalon van de Boerenbond en verschillende standen; hij werd belast met de uitwerking van de praalwagens voor het prachtige Bloemencorso van 1930 en van de Rederijderskamer "De Violieren", voor een optocht door Oud-België.

Oorlogsgeweld bleef hem niet gespaard. Zijn atelier, gevestigd aan de Turnhoutsebaan 232 te Borgerhout, werd tijdens de Tweede Wereldoorlog vernield door een bom. Na verschillende omzwervingen kwam Hildebert, op 14 augustus 1946, van Antwerpen (Zwijgersstraat 35) naar de Dennenlaan 40 te Wilrijk, waar hij op de eerste verdieping een klein appartement betrok. In de garage richtte hij ook een klein atelier in. Op 28 oktober 1946 verhuist hij naar de Laarstraat 83, maar behield het atelier in de Dennenlaan. Op 13 april 1951 verhuisde Hildebert opnieuw, ditmaal naar een ruimer pand gelegen aan de Jules Moretuslei 276. Hier richt hij een volledig nieuw atelier in, waar hij verder zijn prachtige borstbeelden met dezelfde eenvoud en verfijning kon vervaardigen.

Ten behoeve van heel wat gemeentebesturen diende, op vraag van Koningin Elisabeth, een borstbeeld van Koning Boudewijn ontworpen. Zo produceerde Hildebert, vanaf 1952, een massa koninklijke hoofden die tot vandaag in heel wat Vlaamse scholen zijn terug te vinden. De "koppen van Derre" werden ook een begrip in Vlaanderen en tot ver daarbuiten. Nog in 1958 deed de stad Antwerpen beroep op Hildebert voor de restauratie van de Reus en de Reuzin uit de Antwerpse Ommegang".

Hildebert Derre overleed op 21 april 1966 te Antwerpen, net geen 80 jaar oud.

Aan het voormalig gemeentehuis van Nieuwenrode was ook de gemeenteschool gevestigd. Niemand kon precies meedelen hoe of wanneer de beelden van Stijn Streuvels en Felix Timmermans er terecht zijn gekomen. Omdat zeer waarschijnlijk het bestuur ze had aangekocht voor de school, lag het voor de hand om eens nazicht te verrichten in het archief.

En inderdaad bleek in de rekeningen van Nieuwenrode de factuur van Hildebert Derre en het betalingsbevel bewaard te zijn gebleven. Het gemeentebestuur kocht op 6 mei

1952 de beide beelden; de Stijn Streuvels kostte 750,- BEF, de Felix Timmermans: 500,- BEF⁴.

Nawoord

De gemeente Kapelle-op-den-Bos bewaart een aantal recent gerestaureerde doeken van Evert Larock en bezit collages van Guido van Causbroeck. Er is hier weinig meer aan (kunst)patrimonium.

Zonder dat het in feite bekend was, behoren de twee "koppen van Derre" hier ongetwijfeld ook toe.

Moge deze korte bijdrage duidelijk hebben gemaakt dat de beelden van Stijn Streuvels en Felix Timmermans het oeuvre zijn van een markant en talentvol Wilrijks kunstenaar, dat deze beelden in de ware betekenis van het woord, kunst zijn en dus het waard om ze goed en zorgvuldig te bewaren.

Uiteraard kan men ze steeds komen bekijken. Daar dient openbaar kunstbezit tenslotte voor.

François VAN DER JEUGHT
Commissaris van politie - korpschef
van Kapelle-op-den-Bos.

Kapelle-op-den-Bos, 18 augustus 1999.

4

Administratief centrum Kapelle-op-den-Bos, Register van de rekeningen van Nieuwenrode, jaar 1952.
- Factuur met briefhoofd: *Hildebert Derre Beeldhouwer, Juul Moretuslei 276 Wilrijk (Antwerpen)*, nr. 14, dd. 6/5/1952, ondertekend door de beeldhouwer.
- Betalingsbevel nr. 60, dd. 24/6/1952, ondertekend door burgemeester Theophiel Voet, schepen Gustaaf Tuybaerts en de gemeentesecretaris Frans Moerenhout. Twee handtekeningen zijn moeilijk leesbaar; ik dank de heer August Delestré, die zo vriendelijk was hun namen mee te delen.

EEN KASTEEL- EN DORPSFEEST TE MEISE IN DE ACHTTIENDE EEUW TER VERWELKOMING VAN EEN ERFGENAAM

Baron Joseph-Ignace van der Linden d' Hoogvorst, heer van Meise, huwde in het jaar 1746 de 17-jarige Ernestine-Françoise, dochter van de burggraaf van Sint-Winoksbergen. De jonkvrouw had tot dan in het Sint-Geertruikapittelstift van Nijvel verbleven. De vereiste acht kwartieren van adel om in het vrouwenstift te worden opgenomen waren regelmatig voorgelegd, zij was dus een 'chanoinesse' of stift dame van Nijvel.

Aan het geluk van het bruidspaar kwam al te vroeg een einde: het baronesje overleed reeds op 24 augustus 1750, vermoedelijk in het kraambed.

Als weduwnaar zonder nakomelingen trad baron Joseph d' Hoogvorst een tweede maal in het huwelijk op 4 juli 1755. Marie-Cathérine Philippine de Brune, de uitverkorene was dochter van Georges, baron de Brune en Anne-Lucie de Vilsteren. De bruid, andermaal een stift-kanonnikesse, had een verzorgde opvoeding gekregen in het Vrouwenstift van Moustier (provincie Namen).

Het moet de pastoor van Sint-Martinus aangegrepen hebben toen hij het volgende jaar, op 17 mei 1756, een engelenmis moest opdragen voor een eerste kindje, dochtertje van de kasteelheer en zijn echtgenote van zijn parochie. Het lijkstijfje werd in de crypte van de familie d' Hoogvorst bijgezet.

De vreugde was des te groter toen twee jaar later, op 6 juni 1758, een zoontje geboren werd, Jean Joseph Ghislain gekerstend. De adellijke telg werd in het kasteel van Bouchout geboren, en niet, zoals het eigenlijk hoorde, in het voorvaderlijk slot van Meise.

Marie-Françoise d' Hoogvorst resideerde als weduwe van baron Melchior Roose met haar kinderen op het kasteel van Bouchout. Zij was de jongste zuster van Joseph-Ignace van der Linden d' Hoogvorst. De toewijding en de zorg voor haar familie was begrijpelijk. Het ganse gebeuren werd onder haar hoede gesteld. De gelukkige geboorte van een erfgenaam voor haar broer moet de vervulling van haar innigste wens geweest zijn.

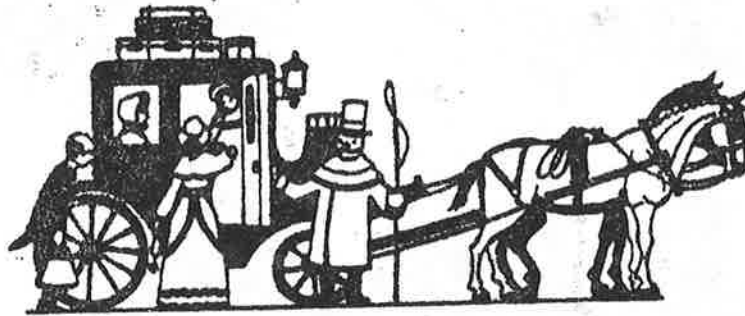
Een maand later doet de jonge moeder, barones d' Hoogvorst, de traditionele kerkgang. Stoetsgewijze gaat de tocht van Bouchout langs de schaduwrijke dreven van het kasteel van Meise naar de dorpskerk van Sint-Martinus. Feestelijk uitgedoste ruiters vergezellen de koets waarin de moeder met haar kind en Jonkvrouw Marie-Caroline Roose hebben plaatsgenomen. De voltallige Sint-Sebastiaansgilde in haar beste plunje met banier en attributen viert meteen haar hoofdman, de gelukkige baron Joseph-Ignace d' Hoogvorst en zijn erfgenaam. De dorpsbevolking laat zich niet onbetuigd en neemt de gelegenheid te baat om haar gehechtheid aan de dorpsheer te bewijzen en van harte deel te nemen aan de vreugde en de blijdschap om de geboorte van het erfbaronetje.

In het hoogseizoen, als het werk op het veld en akker zo zwaar valt, kijkt de 'jonckheydt' met verlangen uit naar de dorpskermis die verpozing en ontspanning brengt. Zij viert nu dubbel feest ook dankzij de vrijgevigheid van baron d' Hoogvorst.

Pastoor Franciscus Le Mire, norbertijn van Grimbergen, weet vroomheid en vreugde samen te voegen in een geheel van feestelijke klanken : na het Te Deum volgt klokkengelui gemengd met het zeer profane geschut van canons en sputterende 'camers'¹. De vroede herder van onze parochie laat niet na het feestelijke gebeuren nauwkeurig op te tekenen ; we laten hem graag zelf aan het woord :

"1758. Den 2 Juli feestdag van onze L.V. visitatie heeft de Baronesse met haeren eertgeboren sone haren kerkgaen gedaen. hebbe haar onder het geluydt der clocken en Bijaert ingehaelt naer de hooghmissie sy was vergeseltschap van heele gilden en verschijde jongemans in houzaere kleederen die reden bij haere koetse in de kerk getreden sijnder verschijde clyne canons camers¹ die ick op mijnen kost op het kerckhof hadden doen stellen afgeschoten naer mijne gelesene Misse hebbe ick de Benedictie gegeven met het alderhijligste en geintoneert den Te Deum wederom onder het geschut van Camers is sij met haer kint en Juffrouw van Bouchout wederom naer het casteel geleijdt met de gilde en houzaeren. Den Heere Baron van Hoogvorst heeft de heel gulde getracteert in gulden huys en 2 tonnen bier gegeven in een andere herberge voor de jonckheydt en andere die omtrent 40 waeren op het casteel magnificq getracteert en Bal gehouden tot diep in den nacht. insgelyck heeft men savons geviert en op verschijde kanten geschoten, als oock eene quantiteydt van lochtpijlen van Brussel ontboden die ick van seven savonds hebbe afgeschoten, immers alles is genaen ten contemente van de familie en heel de parochie. God beware den jongen sone en syne ouders. Amen"

¹ Dit zijn ijzeren potten gevuld met buskruit dat men bij wijze van vuurwerk ontstak.

Vergeten we niet dat ons land onder het Oostenrijks Bewind (1713-1793) een periode van betrekkelijke rust en welvaart kende. De huzaren ('houzaeren') in Oostenrijks-Hongaars uniform waren ruiters van de lichte cavalerie. Zij zijn wapenbroeders van Adolf-Melchior Roose² en vergezellen wat graag de jonge baron van Bouchout in de feestelijke stoet. De familie Roose staat hier immers op het toppunt van aanzien en fortuin.

Het feest eindigt met een danspartij waarop beide adellijke families van Meise aanwezig zijn. De jonge ruiters brengen kleur en jolijt en de 'domestiquen' ontvangen hier de bewijzen van wederzijdse trouw en waardering.

En - last but not least - pastoor Le Mire is aanwezig tot in de vroege uurtje⁵! Hij is zelf van voorname afkomst en dus vertrouwd met de galanterieën van nobele dames en heren. We zijn nu eenmaal in de pruiken- en hoepelrokkentijd ...

E. VAN HEMELDONCK-VAN ANTWERPEN

Geraadpleegde werken : (1) Charles POPLIMONT : La Belgique Heraldique, Paris, 1866, Tome VI.
(2) Manuale Pastoris de Meys.

² Arnold-Melchior Roose is op dit ogenblik ongeveer 19 jaar oud. Hij bracht het tot kapitein in het leger van Keizerin Maria-Theresia en sneuvelde in Silezië op 21-jarige leeftijd. Dit is echter een ander verhaal.

De ouderlijke woning zoals we ze vandaag nog kennen in de Mangelschotslaan.

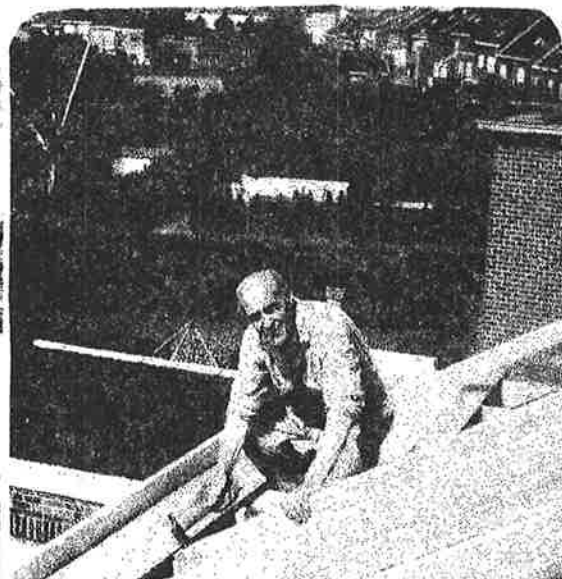
Twee stamvaders Wijns.
Petrus Wijns.

Louis Wijns.

Naast de zaagmachine (foto) gebruikte men in de schrijnwerkerij nog tal van andere machines zoals de schaafmachine, de moulure machine, de pinnenmachine e.a.

De schrijnwerkers namen, naast het binnenwerk, ook nog het dakwerk voor hun rekening.

DE FAMILIE WIJNS

Wagenmakers en schrijnwerkers
te Wolvertem.

Korte Familiekroniek.

Van deze familie mag terecht gezegd worden dat ze haar geboortegrond trouw is gebleven. Gedurende bijna drie eeuwen leven en werken de afstammelingen Wijns hier te Wolvertem. Zo vond ik tijdens opzoekingen in de geboortekten de volgende stamvaders terug: Louis, geboren te Wolvertem in 1884, Petrus °Wolvertem 1846, Franciscus °Wolvertem 1811, Hieronimus °Wolvertem 1764, Laurentius °Wolvertem 1734 en tenslotte Joannes die te Wolvertem overleed op 14-9-1762. Toen ten tijde van Napoleon, deze ons land bij Frankrijk inlijfde, stond Hieronimus al vermeld als wagenmaker. Kroostrijke gezinnen waren in die tijd bijna algemene regel en daarom mag het niemand verwonderen dat de familie Wijns een van de grootste families is van onze parochie. De herinnering aan Pieterken Wijns leeft tot op heden nog voort in ons dorp. Hij was eerder klein van gestalte maar hij genoot een heel grote faam als wagenmaker. Tot ver in de omtrek werd hij gewaardeerd als 'de' specialist in zijn vak. Daarenboven weten we van hem dat hij een diepgelovig man was die 's avonds, rond de Leuvense kachel gezeten, zelf de paternoster voorbad voor zijn gezin. Het gewijde St. Rubertusbrood werd toen met de nodige eerbied door hem aan al zijn gezinsleden uitgedeeld. Ook de dieren op de boerderij kregen een stukje brood, dit als bescherming tegen hondsdelheid en andere narigheden. Pierke stak zelfs stukjes gewijd brood op stokjes en plantte die op het veld, mogelijk om ook het wild in bos en wei te beschermen. Vermeldenswaardig is nog dat van de huidige generatie Wijns, vijf zonen in de schrijnwerkerij terecht kwamen en dat zes zonen spelend lid waren van de fanfare St-Cecilia, waarvan Jules zich erevoorzitter mag noemen.

Steeds bereid.

Doorheen de jaren was de familie Wijns een begrip geworden in ons dorp. Steeds aanspreekbaar, steeds bereid zo waren deze veelzijdige en pientere vaklui. De opeenvolgende pastoors en burgemeesters aarzelden vroeger niet om beroep te doen op de hulp van deze mensen. Ter gelegenheid van de verkiezingen stond de familie Wijns in voor het opstellen en opbergen van de kishokjes in de scholen. Na een strenge vorstperiode en wanneer de dooibarelen gesloten waren, dwz als de onderlaag van de straten te zacht was geworden en het gewicht van de voertuigen diende beperkt, dan werd door de familie de rode vlag gehesen op de kerktoeren en dit om iedereen die de gemeente binnenreed te waarschuwen. Bij begrafenissen leverden zij steeds de vier klokkenluiders, dan vielen de machines even stil en trokken de mannen een nette jas over hun werkplunje en gingen ze in de kerk aan de slag. Tijdens de lijkdienst werkten ze gewoon verder in het atelier om een uurtje later weer present te geven. Bijna al de jongens van het gezin, en ze waren met zeven, zijn misdienaar geweest. Als kistenmaker was Louis door de gemeente gevraagd om met paard en kar de verkeersdoden te gaan ophalen en naar het dodenhuisje te brengen, daartoe had hij een zinken kist te zijner beschikking. Tientallen mensen welke op de openbare weg de dood vonden heeft hij zo naar het kerkhof gebracht. Op zes plaatsen in onze gemeente kruiste een openbare weg de autostrade Brussel-Antwerpen, met heel wat verkeersdoden als gevolg. Bij het begin van WO2 toen de Duitsers ons dorp binnenvielen werd Louis opgedragen drie gesneuvelde Duitsers naar het kerkhof te brengen en welke er ook tegen de zuidermuur begraven werden. Iemand moet toen het gerucht hebben verspreid dat men die gesneuvelden verminkt had. Niet lang daarna verscheen een Duitse officier in het dorp, hij vorderde Frans Wijns op die

samen met de grafmaker Gust Sammels de lijken moest opgraven en op de arduinen steen in het lijkenhuisje brengen. De kisten werden geopend en de Duitse dokter ging tot een nauwkeurig onderzoek over. Gelukkig voor de bevolking bleek er niets aan de hand met de gesneuvelden en mochten Frans en Gust de soldaten herbegraven. Na de oorlog kreeg Louis, vanuit de Gemeente, nog een speciale opdracht. Met nog twee helpers diende hij acht achtergebleven paarden naar Antwerpen te brengen. Ze dienden de weg echter te voet af te leggen. Rij kreeg van de Gemeente het nodige zakgeld mee om in Antwerpen te eten en dan met de trein huiswaarts te keren. Om deze onvolledige kroniek te beëindigen weze nog vermeld dat Jan, de oudste zoon, op zijn achttien een melkophaalronde begon in het dorp. Een gewone kar bleek vlug te klein en samen met vader Louis maakte hij in de kortste keren een twee-assige platte wagen voor zijn melkronde. Met deze wagen, getrokken door twee halfzware paarden trok Jan langs de grote en kleine boerderijen voor het ophalen van de melk. Deze bracht hij gedurende vele jaren naar de 'Boerenmelkerij' in Merchtem. Ook bij winterdag als de wegen er glad bij lagen diende de melk opgehaald te worden. Dan was het heel vroeg opstaan voor onze voerman, de paarden dienden 'scherp' gezet te worden, en in de hoefijzers werden dan pinnen gevezen. Meer dan eens liet Jan dan één paard op het fietspad stappen zodat hij ook met twee wielen op het pad wat meer stabiliteit kon geven aan zijn wagen. Later is deze melkronde overgenomen door Frans Steylemans.

De ouderlijke woning

Deze bevindt zich nog in de Mangelschotsstraat, vroeger ook het Kattestraatje genoemd. Het was een grote lage woning met lemen muren en een strooien dak, zoals de meeste huizen uit die tijd. Ter gelegenheid van de plechtige communie van Louis lieten de ouders de lemen wanden vervangen door stenen muren. De stenen werden ter plaatse gemaakt want steenovens waren hier toen geen zeldzaamheid. Ook werd het strooien dak vervangen door pannen. Deze ingrijpende bouwwerken werden uitgevoerd door de tegenover-wonende metser 'Mettekens'. Het dak behield zijn kaaskappen want deze kappen waren uitermate geschikt voor het drogen en bewaren van de zelfgemaakte kaas. Noodzakelijker wijze hadden de meeste vakmensen nog een bijverdienste, gewoonlijk in de boerenstiel. Zo hielden ze bij Wijns steeds een paar koeien, varkens en pluimvee. Deze woning is tot vandaag nog steeds een van de mooiste en best onderhouden oude hoeven uit het dorp. De huidige bewoners, Pieter Van Hoeymissen gehuwd met Wiske Sammels, zorgen telken jare opnieuw voor een prachtige gevel- en voortuinbebloeming. Wiske is trouwens nog een kleindochter van Pierke Wijns, haar moeder had de boerderij overgenomen en uitgebreid. Wonend op enkele meters van de provinciale weg Vilvoorde-Aalst, werd de woning een stopplaats voor de postkoets tussen Merchtem en Vilvoorde. Hier konden de gebeurlijke herstellingen aan de koets worden uitgevoerd door een vakman. Toen de directie van 'De rode autobus' deze verbinding voor haar rekening nam verdween de koets en vond een plaatsje op de binnenkoer van paardenkoopman Frans Van den Houte (Sooike van 't Hotel) waar het jonge volkje van het dorp zich in 'hun' paardenaubus kon vermaken. Ook de aankomende jeugd van de familie Wijns heeft hier zijn hartje opgehaald. Deze postkoets werd dan door Frans Van den Houte doorverkocht aan een paardenhandelaar uit Vilvoorde.

Op eigen vleugels.

Louis, die zich ook geroepen voelde tot het beroep van zijn voorvaders huwde in 1905 met Pauline De Mars, dochter van de toenmalige veldwachter te Wolvertem. Een paar jaar later kreeg Louis de gelegenheid om de kossaardenhoeve van de familie Remory te kopen. Het was een gebouwencomplex gelegen vlak onder de toren van de parochiekerk. Hier woonden en werkten drie ongeschuwd samen, een broer en twee zussen, waarvan één zelfstandige naaister was. De verkoopvoorwaarden bepaalden echter dat alles diende

overgenomen: gebouwen, bouwland dieren en al het alaam, maar dat bleek geen bezwaar voor Louis want de ligging en de ruimten waren twee grote troeven voor zijn plannen. Onmiddellijk begon Louis met her verbouwen van de varkensstallen tot een atelier en in de beste plaats van het woonhuis werd het hout bewerkt. Met nog zeven aankomende zonen zou Louis, naast de wagenmakerij, ook met een schrijnwerkerij beginnen. Vader zou zich met de wagens bezighouden en de oudste twee zonen, Jan en Jules, zouden met de schrijnwerkerij starten. Zo evident was het echter niet voor de jongens vermits er al een goeddraaiende schrijnwerkerij was in het dorp nl die van Frans Van den Brande, beter gekend als 'Sus van Vreught'. Het ontbreken van veel schoolse vorming bleek alvast geen grote hinderpaal te zijn voor het broederpaar want 'houtbewerking' zat hen in het bloed. (Tot ver buiten het dorp was Jan gekend als de specialist in het maken van eggen) Op hoop van zegen begonnen ze met kleine opdrachten zoals het maken staldeuren en het uitvoeren van herstellingen allerhande. Ondertussen liet vader Louis niets aan het toeval over en op een zondagnamiddag trok hij met zoon Jules naar het Velaertbos, voorzien van een notaboekje en een meter. Hier werden dan bomen gemeten en moest Jules zelf berekenen hoeveel bruikbaar hout daaruit kon worden verkregen. Als jonge slungel trok hij daarna alleen naar zijn eerste openbare koopdag van bomen in "De groene Poort" te Grimbergen. Hij kocht er twee dikke eiken. Deze werden door buurman Jef De Smedt, met twee boerenpaarden, eerst uit het bos gesleept en vervolgens met een gehuurde mallejan, door de mensen beter gekend als 'hooitser', naar de zagerij gebracht. Ook herinnert Jules zich nog goed dat zijn vader Louis en grootvader Pierken nooit een boom zouden laten zagen als de stand van de maan ongunstig was voor gezaagd hout. Met een tikkeltje fierheid in zijn stem weet de nu hoogbejaarde Jules, hij heeft de grens van 90 jaar overschreden, te vertellen dat hij zijn stiel met zijn ogen gestolen heeft. De onderneming slaagde en de zaak groeide en nog drie andere broers vonden werk in het atelier. Het was dan ook een hele voldoening toen ze met zijn allen hun eerste grote opdracht konden uitvoeren in de nieuwbouw van bieruitzetter Edward Thielemans. Van echte concurrentie met Sus Van den Brande was helemaal geen sprake, integendeel, voor bepaalde moeilijke plaatsingen werden gasten onderling uitgewisseld want hijskranen waren er nog niet. Ondertussen werd, na het beëindigen van de verbouwingen, de eerste zaag geplaatst. Deze werd, zolang er nog geen elektriciteit voorhanden was, aan het draaien gebracht met behulp van een muilezel. Op het binnenpleintje tussen de gebouwen stapte het dier zijn rondjes. Door middel van een lange ijzeren stang die ondergronds tot binnen liep en met het aanbrengen van het nodigt aantal kamwielen kon men de zaag laten functioneren. Een van de jongere broers diende wel achter het dier mee op te stappen om te voorkomen dat onze ezel op ongeschikte momenten halt zou houden.

De wielenmakers.

Zolang tractoren de paarden nog niet hadden verdrongen was het maken van karren en karrenwielen een heel belangrijk deel van het werk. Vooral het maken van karrenwielen was echt specialistenwerk en de keuze van het geschikte hout was doorslaggevend voor een degelijk eindproduct. Net als vele andere wagenmakers trok Jules met het hondenspan naar Buggenhout waarop geregelde tijdstippen openbare verkopen van eikenbomen plaats vonden. Regelmatig werden in het 'Buggenhout-bos' jonge eiken gedund om geveild te worden. Deze eiken werden ginder door de houthakkers vakkundig gevierendeeld zodat ze verder tot spaken konden worden bewerkt. De vracht telde gewoonlijk 25 stuks. Tijdens WO2 als de activiteit in de bouw op een heel laag pitje stond was de bestelling van acht grote karrenwielen door Julien De Cock uit Linthout een welgekomen opdracht. Een groot wagenwiel bestond uit 12 tot 14 'vellingen' (in het vakjargon zo genoemd, het zijn de gebogen delen die samen de buitenrand of de omloop van het wiel vormen) en die elk door een spaak met de as verbonden worden. Daar de opdrachtgever klant was bij Fiel de smid uit Brussegem, dienden die wielen naar de smidse gebracht om er de ijzeren banden omheen te leggen. Vooraf diende er overleg gepleegd over de precieze diameter van het wiel. Eens de omtrek gemeten door de smid en vooraleer

de band te sluiten werd deze, licht verwarmd, machinaal zijn ronde vorm gegeven, om hem uiteindelijk op één centimeter na (de mogelijkheid om te krimpen) dicht te maken. Deze ijzeren cirkel werd vervolgens in een groot smidsvuur gloeiend gemaakt. Dit was het moment dat de wagenmakers er met het rad moesten zijn want vier mannen waren nodig om de gloeiende band over het wiel te schuiven. Nu kwam het er op aan het ijzer zo vlug mogelijk af te koelen om het verbranden van het hout te voorkomen en het krimpand ijzer zich rond het rad te laten knellen. Daartoe was een grote bak met water voorzien waarin het wiel op een as door het water draaide en verder nog overvloedig met water werd overgoten. Elk van die 'vellingen' werd daarna met een lange ijzeren schroef doorheen de 3 cm dikke band in de spaak vastgegeven. De breedte van deze wielen was 13 cm en de achterste wielen hadden een diameter van 1.70 m, de voorste wielen 90cm. Ter vergelijking: een gewone driewielkar had achteraan twee wielen van 1.40 m diameter en waren 7 cm breed. Bij deze driewielkar was er vooraan nog een klein beweegbaar wiel waarboven de zitplaats voor de voerder voorzien was. Na WO2 verschenen de tractoren met hun zware aanhangwagens op rubberen banden op het toneel en het wagenmakerschap geraakte geleidelijk aan in de verdrukking om uiteindelijk helemaal te verdwijnen. In de eerste jaren na de oorlog, toen ijzer nog een zekere waarde had, werden de ijzeren banden gerecupereerd door meerdere wielen op een hoop te werpen en in brand te steken.

Een nieuwe start.

Toch kenden de schrijnwerkers nog een donkere periode nl. tijdens de grote crisis van de jaren dertig. De bouw lag praktisch stil en het was een bikkelharde strijd om de schaarse bestellingen te kunnen binnenhalen. Met meer dan gewone ijver werden de bestekken toen door Jules opgemaakt en het was moeder Pauline, een verstandige en wijze vrouw, die alles nog eens doornam en haar zegen gaf. Pas na de tweede wereldoorlog trok de economie zich goed op gang en alle zelfstandigen speelden daar gretig op in en gingen hun zaak uitbreiden en grondig moderniseren. Louis Wijns trok met een paar zonen naar Willebroek waar de nodige moderne machines gekocht werden om alle opdrachten aan te kunnen, In de kortste keren waren soms tot tien mensen aan het werk in de schrijnwerkerij. Na enkele jaren barstte dit bloeiend familiebedrijf dan ook uit zijn voegen en ontstonden drie zelfstandige schrijnwerkerijen Wijns in ons dorp. Maar dat is dan weer een ander verhaal.

Jef Van den Brande.

HUIS VAN VERTROUWEN

— Kinderen EYCKMANS —

te Wolverthem.

Groote keus in alle WINTERARTIKELS,

zoals : Baai, Flanel, Demiet, Slaaplijven, Rokken, Onderbroeken
Echarpen, Kapelinnen, Kousen, wolle en katoene Sargiën, enz., enz.

Bijzondere schoone keus van CHALES en van wollen STOFFEN
VOOR mans- en vrouwvolk AAN 'T STUK EN OP STAAL.

Wij verkoopen geene appelen voor citroenen. De prijzen zijn gesteld volgens de kwaliteit der artikels; maar alles zoo goedkoop mogelijk.

KOMT, ZIET en OORDEELT.

In afwachting, wel gegroet,
De Kinderen EYCKMANS.

HET TONEELLEVEN IN MEISE (1920 – 1999)

door Piet De Cuyper (1997 – 1999)

Mijn zoektocht naar de individuele foto's van de leden van de Sint-Martinuskring waren mede de oorzaak dat ik in vorige aflevering verstek moest geven. De redactieleden van Berla waren echter niet treurig hiervoor want daardoor konden zij een aantal artikels laten verschijnen die reeds een tijdje lagen te wachten. Mede daardoor beperk ik mij ook in deze aflevering tot 4 blz. waarvan 3 bladzijden fotomateriaal met o.a. de sfeerbeelden van mijn vorige bijdrage. Door problemen met het afdrukken waren deze foto's onduidelijk en de foto van o.a. « Waar de ster bleef stille staan » met Pitje Vogel, Suske Wiet en Schrobberbeek was een prachtige herinnering die zeker beter verdiende. De twee andere foto-bladzijden zijn dus de gezichten van de meeste leden. Zeker is dat er nog een aantal ontbreken waarvan ik de namen niet ken en ook vond ik geen foto van pastoor Cools, onderpastoor Corbeel en van Jean Robeyn.

Het werd zoals steeds een boeiende en ook aangename zoektocht die mij in contact bracht met een aantal kranige zeventigers en tachtigers die honderduit vertelden over hun jeugdijaren in de Sint-Martinuskring. Het waren memorabele momenten van vriendschap bij het organiseren van toneelvoorstellingen, reizen, wandelingen en voordrachten. Deze anecdotes waren allemaal de moeite waard om te noteren en te publiceren maar deze bijdrage moet een overzicht blijven van het toneelleven in Meise en het zou ons te ver leiden om hier uit te wijden over al hun belevenissen. Misschien zou het interessant zijn dat enkele van deze Sint-Martinuskring-leden deze anecdotes eens zouden noteren en als rand-verhaaltjes aan de redactie zouden bezorgen. Ook voor de familieleden van de reeds overleden leden was het een nostalgische terugblik op deze figuren en werden er herinneringen opgehaald. Het is de moeite waard geweest.

Wie ons nog namen kan bezorgen of foto's heeft van o.a. pastoor Cools, onderpastoor Corbeel en Jean Robeyn kan altijd bellen op nummer 269.16.86.

Volgende keer praat ik met Alice Haeck over de toneelkring van zuster Celine “ ‘t Patronaat”, de meisjestoneelkring van de parochie met o.a. de actrices en medewerksters Alice Haeck, Martha Olbrechts, Jeanne Decree, Maria Thaelemans, Julia Vos, Julie Van Humbeeck e.a. Ik kijk er nu al naar uit...

Daarna ga ik nog even langs bij “De Morgenstar” die naast “ ‘t En Zal” samen met de twee parochiale kringen een zeer druk toneelleven in het Meise van voor de tweede wereldoorlog ontwikkelden. Vier toneelkringen die allen evenveel succes hadden en het volksvermaak bij uitstek waren. Maar wat wil je, van televisie was er toen nog geen sprake.

Acteurs, medewerkers en leden « Sint-Martinuskring »

Louis Vos

Fiel Olbrechts

Rik Vos

Lucien Krokaert

Frans Van Keer

Pierre Peeters

Rik Moerenhout

Cesar Haeck

Piet Van Diest

Charel Van Keer

Victor Van der Hasselt

Louis Philips

Petrus Huygens

Marcel De Vroede

Jef Van Lindt

**Victor
Van der Linden**

Jef Moreau

Jean Van Diest

Gust Moreau

sfeerbeelden
sint-martinuskring
1930 - 1935

hieronder van links naar rechts:
Rik Moerenhout, Suske Wiet
Fiel Olbrechts, Schrobberbeek
Rik Vos, Pitje Vogel

Guido Gezelle:

Het boegbeeld van

Gezelle (G.).

Jan Hammenecker

en de Vlaamsche Studenten ...

1892 – 1932.

Jan Hammenecker ontmoet Emile Verhaeren.

In zijn roman "Voor een ziel" beschrijft Jan Hammenecker zijn eerste ontmoeting met de Franstalige dichter Emile Verhaeren uit Sint-Amands.

Er was geen student in Klein-Brabant, of hij ging te biechten naar de abdij te Bornem. Was het voor de paters of voor de waard en zijn patersbier? Bij de poort van de abdij ontmoetten seminarist Arthur (J.H.) en zijn vriend de grote Franstalige dichter Emile Verhaeren. Zij waren blij deze oude man, die knikte bij iedere tred, te mogen begroeten als hij de abdijkerk binnenging. Dat vonden zij wel eigenaardig voor de vrijzinnige Verhaeren

Arthur en zijn vriend glipten achter hem de abdijkerk binnen. Emile Verhaeren stond daar met zijn hoofd diep gebogen alsof hij scheen na te denken, gelijk een rouwmoedige tollenaar.

De pater-orgelist speelde de eerste noten van het "Libera me, Domine" en

Arthur dacht aan Gezelle's

*Zoo ellendig zijn,
en geen zonneshijn
ooit mijn huis instralen,
nimmer asem halen,
dat 't geen wee en doet; willen
en niet kunnen stillen,
ai mij, deze pijn
ach en... ach en... ach en zoo ellendig zijn;*

en dan weer aan Verhaerens *Agonie de Moine*.
Heb medelijden, Heer, met den stervenden monnik :

*Faites miséricorde au vieux moine qui meurt,
Et recevez son âme entre vos mains, Seigneur.*

En door zijn hoofd dreunde de zware stap der verzen reeuwig en akelig gelijk de dood zelf.

*Quand les maux lui crieront que sa force profonde
A terminé le cours de sa vie en ce monde,
Quand ses regards vitrés, obscurcis et troublés
Enverront leurs adieux vers les cieux étoilés;
Quand se rencontrera, dans les affres des fièvres,
Une dernière fois, votre nom sur ses lèvres;*

*Quand il se raidera, dans un suprême effort,
La chair épouvantée à l'aspect de la mort,
Quand l'esprit obscurci du travail des ténèbres,
Il cherchera la croix, avec des mains funèbres...
Faites miséricorde à son humble mémoire,
Seigneur, et que son âme ait place en votre gloire.*

Les Moines.

Als Vlaams en zeer godsdienstig dichter bestrijdt hij de strekking van al wat "l'art pour l'art" is. Hij had het werk van Emile Verhaeren leren kennen in 't Groot-Seminarie. Maar Gezelle was de dichter naar zijn hart. Want wie zijn taal verliest, verliest aard en zeden en desnoods zijn godsdienst.

Hij misprijst Verhaeren en drukt het eenvoudig uit met:

"Met Gezelle naar Christus, met Verhaeren verloren."

Doch de liefde voor zijn land en de Schelde bond hem aan Verhaeren, hij zei tot zijn vriend:

"Ik bid dikwijls voor Verhaeren. Hij moge verfranst zijn; hij moge spotten met Vlaanderen en de Vlaamse voorvechters; hij moge de katholieke kerk en het Christendom te na komen; ik blijf hopen dat hij, jongen van Sint-Amands, hier gewonnen en geboren, en in ons geloof opgekweekt, terug zal keren tot zijn oude liefde."

Als leraar te Aarschot zal hij met zijn studenten Gezelle en Verhaeren opnieuw en grondig lezen. Hij moet bekennen dat Verhaeren een forsige en dynamische dichter is. Hierdoor moet zijn boegbeeld Gezelle wat inboeten. In de twee gedichten "De Scheldedijken" en "De Schelde" is Verhaerens invloed merkbaar.

Later zal hij in de oorlogsjaren 1914-1918 het werk van Guido Gezelle en van Emile Verhaeren herlezen. Hij zal dan Verhaeren meer recht doen; de Vlaamse strijdersperiode is voorbij. Hij krijgt dan een bredere kijk op zijn werk. Gezelle valt hem wat tegen en Verhaeren stijgt meer in zijn achting.

In de roman "Voor een ziel", met als ondertitel "Studies", verschenen in 1922, vertelt hij over zijn studententijd. Deze roman is geplaatst in het kader van het landschap van de Schelde tussen Temse en Dendermonde. Het geeft een prachtig beeld van de idealist Hammenecker over zijn bewondering voor Gezelle en over zijn houding ten opzichte van Verhaeren.

Kanunnik Jos De Smet van Sint-Amands vroeg aan Jan Hammenecker, de Vlaamse Scheldedichter, om de wereldberoemde dichter Emile Verhaeren te eren, bij de inhuldiging van zijn monument te Sint-Amands.

Na lang aarzelen stemde hij toe.

Hij zegt in zijn lofreden onder meer:

“Wat mij betreft, ridderijk groet ik Emile Verhaeren, dankbaar om zijn kunst, ontroerd door zijn lot en levensdeed. Voor ware grootheid zich te buigen is geen smaad.”

Jos Van Reusel vindt dit een waardige houding voor een priester-dichter en vindt tevens de verzoeningsdaad die Hammenecker stelde begrijpelijk voor iemand die zoveel aan Verhaeren te danken heeft:

“Jan Hammenecker is een zuivere dichtersnatuur. De Schelde heeft hem dichter gemaakt, niet zo fors en zwierig als Verhaeren, de schrijver van l' Escaut, maar inniger dan hij. Jan is priester. En geen ander priester, zelfs Gezelle niet, heeft zijn priesterschap zo botgevierd dan hij.”

Paul Servaes schreef in 1957 in het “Artistenblad” het volgende:

“Vergelijken tussen Hammenecker en Verhaeren is zinloos: Verhaeren was een veel groter kunstenaar maar ze waren vereend in de liefde voor de stroom van hun heimatland, de Schelde.”

Leraar te Aarschot 1905-1911.

Op 30 april wordt hij priester gewijd en benoemd tot leraar van de poësis aan het Sint-Jozefs-college in het Demerstadje Aarschot.

Het college was Vlaamsvriendelijk, de stichter was de letterkundige Jan Bols. Hij had samen met Kanunnik Muyldermans, afkomstig uit Kapelle-op-den-Bos, een “Nederduitsche bloemlezing” opgesteld voor het middelbaar onderwijs. Hij bevatte hoofdzakelijk teksten van Vlaamse schrijvers.

Onder zijn leiding vernederlandste hij zoveel mogelijk in het college maar de voertaal bleef hoofdzakelijk het Frans. Onder zijn professoren kwamen Vlaamsgezinden voor zoals E.H. Frans Drijvers, de uitdenker van de kernspreuk A.V.V - V.V.K., het toenmalig richtpunt van het Algemeen Katholiek Vlaamsch Studentengild. Sommige leraren werkten in stilte mee aan het opstellen van het A.K.V.S tijdschrift, “De Student?”

Jan Hammenecker voelde zich hier op zijn plaats. Zijn leeropdracht bestond erin Grieks, Latijn, Frans, Nederlands en ook wiskunde te onderwijzen. Nu moest hij zijn kennis overbrengen, wat terug studie tot gevolg had. Met zijn studenten bestudeerde hij er de klassieke letterkunde en de Franse en Nederlandse letteren; Vondel, Gezelle, Verriest en Rodenbach werden grondig doorgenomen.

De invloed van Gezelle schijnt te groeien in zijn eerste jaren als leraar te Aarschot. Ook Vondel beïnvloedde Hammeneckers dichtwerk. Hij moest met zijn studenten deze twee dichters doornemen. Hierdoor leerde hij de dichters nog beter kennen. Ook de Franse letterkunde kwam aan bod, het literair werk van de Scheldezoon Emile Verhaeren werd grondig besproken.

Hij kon zijn leerlingen bezielen en zijn devies luidde:

*“Schoonheid door de wereld dragen,
wil ik al mijn levensdagen!
Sterke bomen, wilt me schragen,
soms is schoonheid zulk een vracht.”*

Op maandag 27 augustus 1906 had te Aarschot de landdag plaats van het A.K.V.S. Jan Hammenecker schreef voor deze gelegenheid een “Strijdlid” voor de Aarschotse Studentenbond “Vlaanderens toekomst hoort de Jeugd”. Het lied werd getoonzet door Arthur Meulemans uit Aarschot.

AAN DEN STUDENTENKRING VAN AERSCHOT
STRIDLIED

J. Hammenecker

ARTHUR MEULEMANS.

MATIGE MARSCHMAAT
Enige stemmen

f Gaat al-leen, gaat al-leen, die langs uw levens-pa-den, Wilt
he-nen-glij-den zoo gemeen, dat niemand ooit zal ra-den, dat gij door 'leven gingt. Wij
gaan te za-men, hand en hand, om-dat in ons een lief-de, zingt, Wij gaan te za-men
hand en hand, om-dat in ons een lief-de zingt! de liefde tot het duurbaar Vlaamsche Land.

De tweede strofe geeft goed de sfeer weer van toen, van een burgerij die zo graag Frans sprak in dit Demerstadje.

*Fransche blaai staat niet fraai!
Wij zijn voor meer geboren!
Gaat aan met al uw vreemd gekraai,
Wat Valsch in de ooren klinkt.*

In 1906 overleed Jozef Verhaeghen, een knappe student in de Retorica te Aarschot. Hij had een wankele gezondheid. Bij opstellen van zijn doodsprentje dacht Hammenecker aan een gedicht van Gezelle:

Doodssanctie voor Jozef Verhaeghen.

't Ruischen van het Ranke Riet. G.G.

*Hij zong aldoor het lied van 't ranke riet;
en ieder, die mocht horen 't ruischend lied,
bleef staan in stillen droom, en neurde mede,
met tranen in de ziel, de vrome bede,
die 't kranke rietje stuurde naar de Heer:
te mogen zijn, al was hij nog zo teer,
een blij gewas, dat leven zou en zingen! ...
Nu kwam de dood ons lied en riet ontwingen
en winter is 't in 't diepste van ons hart! ...
Maar zwijgen moet dit lied van onze smart,
daar hij nu zegezingt in Heil en Hemel,
en baadt in schittering en lichtgewemel,
en al-gelukkig is bij God, die niet
verpletten, maar verplanten wou 't liefriet.*

Uit "verzen 1908".

O 'T RUISCHEN VAN HET RANKE RIET

Παρά βοδανόν δονακίη.
Hom. Il. XVIII. 576.

*O ! 't ruischen van het ranke riet !
o wist ik toch uw droevig lied !
wanneer de wind voorbij u voert
en buigend uwe halmen roert,
gij buigt, ootmoedig nijgend, neêr,
staat op en buigt ootmoedig weêr,
en zingt al buigen 't droevig lied,
dat ik beminne, o ranke riet !*

*O ! 't ruischen van het ranke riet !
hoe dikwijls dikwijls zat ik niet
nabij den stillen waterboord,
alleen en van geen mensch gestoord,*

Gedicht bestaat uit 6 strofen. G.G.

Een jaar later, op 18 maart 1907, herdacht de Aarschotse studentenkring de grote Guido Gezelle. Op deze Gezelleavond was er een voordracht door A. Walgrave. Hij peilde naar de invloeden van de Griekse schrijvers in het werk van Gezelle.

Jan Hammenecker vergeleek Gezelle met de twee Middeleeuwse mystieke kunstenaars, Ruusbroec en Dürer.

Arthur Meulemans sprak over de Gezelleliederen, die door verschillende componisten op toon werden gezet. Hij zorgde ook voor de muzikale begeleiding van deze geslaagde Gezelleavond.

Ook vroegen zijn vrienden van de "Vlaamsche Broederbond" van Aarschot aan Hammenecker om een voordracht te houden over de Guldensporenslag. Hij hield deze voordracht op zondag 14 juli en spoorde zijn toehoorders aan dit historisch feit met fierheid te gedenken. Hij peilde ook naar de ware redenen van de strijd en besloot zijn leerrijke voordracht met het gedicht: "Groeninghe's Grootheid of de Slag van de Guldene sporen" van Guido Gezelle.

In 1908 verscheen van de pers bij J. Van Lantschoot te Dendermonde zijn eerste verzenbundel. De bundel "Verzen 1908" werd verlucht met pentekeningen van de Mechelse kunstenaar Alfred Ost. Het waren gedichten uit de Mechelse periode, aangevuld met gedichten uit zijn eerste jaren te Aarschot. Deze bundel bevat naast gedichten over de natuur en het priesterschap en de bijbel, ook vele gedichten uit vriendschap. Ook zijn Vlaamsminnende gedichten komen ruim aan bod.

Naast de invloed van Gezelle en Rodenbach zijn er gedichten onder invloed van "de Tachtigers en Negentigers" en "Van nu en straks" Arthur Boon dweepte toen met Kloos en Van Eeden. Ook Prosper van Langendonck met zijn dichtbundel "Verzen" heeft grote invloed gehad op het werk van Hammenecker.

Maria-Elisabeth Belpaire bespreekt "Verzen 1908" in "Dietsche Warande en Belfort":
Zij ontleedt enkele gedichten waaronder het gelegenheidsgedicht voor zijn vriend A.V.O.

Mijn Jesus kwam me rammen
met zijne liefdevlammen,
Hij deed mijn zielelijken
voor zijne liefde wijken!

Nu ben ik een ciborie
der goddelijke glorie:
'k Voel Jesus' liefde branden
in mijne zielewanden.

Wat kan ik nog verlangen,
nu 'k Jezus heb ontvangen
die alles heeft en geeft;

tenzij door alle tijden
tè blijven in 't verblijden
van God die in mij leeft.

Hoe heeft hier alles toch een eigen mystieken toon, verwant
misschien aan den toon van Gezelle door zijne innigheid, door
zijn diep vroom-zijn; maar eerst en vooral toch oorspronkelijk
en doorvoeld.

Andere stukken zijn vol stouten durf, vol eigenaardige beelden — *De Kinderen van den Winter, Kortrijk, Mijn Hoovaardij* — anderen ook zijn met te lichten en te lossen trek geteekend, eerder schetsen die in de schuif nog wat hoefden te slapen; maar uit het geheel waait een verkwikkende geur van gezonde jonkheid en kracht.

Jan Hammenecker, eene blijde belofte brengt uw bundel. Mogen Gods lieve engelen waken over uw blank priestergemoed, over uw ontkiemende dichtergaven, en het sluimerende zaad daar diep binnen bevruchten ten glorievollen, zonnegouden oogst!

17 Mei 1908.

M. E. B.

Gustaaf Broeckhorst bespreekt "Verzen 1908" in Boekenschouw. als volgt:

Jan Hammenecker debuteerde met een bundeltje „Verzen”, dat onopgemerkt bleef, maar dat toch op meer dan één bladzijde doorvoelde schoonheid te genieten gaf. Men kan het alleen maar betreuren, dat de dichter zoo dikwerf den genialen Gezelle om bijstand riep, waar zijn bloedeigen inspiratie en persoonlijke visie te kort schoten.

Gelukkig voor ons: Gezelle behoorde hem niet eeuwig. Ondanks allen eerbied en erkenning vond hij den mystieken, eenvoudigen priester te weinig den zanger van Christus. Die leemte zou hij, Hammenecker, aanvullen. In dit opzicht heeft hij zichzelf raak geteekend in Arthur, den held uit „Voor een Ziel”:

„Toch zocht Arthur meer zijn eenigen Jesus Christus, en vond hem bij Gezelle te weinig.

Tijdens de prijsuitreiking vergastte Jan Hammenecker het Aarschots publiek met de uitvoering van "Lucifer" van de grote Nederlandse dichter Vondel. Zijn studenten deden het voortreffelijk, maar sommige leraars vonden de uitspraak te veel Algemeen Nederlands. Rond die tijd stonden de taalminnaren in twee kampen. Sommige gaven de voorkeur aan het "Nederduitsch" of het "Vlaams". Dit om ons af te schermen van Nederland en het Protestantisme.

Guido Gezelle was voorstander van het algemeen Vlaams. Hammenecker was niet akkoord met Gezelle, hij was er het hart van in. Dat was volgens hem culturele zelfmoord. Hij vond dat wij ons niet mochten opsluiten; Vlaanderen en Nederland vormden toch één taalgebied!

Tijdens de feestelijkheden bij de opening van de nieuwe feestzaal van de "Vlaamsche Broederband" op de Lei werd een muzikale "Kunstavond-Meulemans" ingericht.

Het tweede deel van de avond werd een "Jubelkantaat" en het lied van de Broederbond "Strijd" geschreven door Jan Hammenecker, uitgevoerd. De muziek was van de jonge toondichter Arthur Meulemans.

FEESTCANTATE

Gedicht van
JAN HAMMENECKER

Muziek van
ARTHUR MEULEMANS

RECIET (GROOT KOOR)

De Demer vloeit in eigen pracht;
De bosschen staan met eigen vracht
van onvervalschte blaren;
De weiden hebben eigen lach,
lijk 't kind dat er in spelen mag,
onschuld met onschuld parend!

Onder de aanwezigen waren E.H. Bols, stichter van het college van Aarschot, de priesters van Aarschot, de heren Schepenen H. en J. Tielemans, professor Broeckx van het conservatorium van Antwerpen en het Aarschotse publiek.

Jan Hammenecker was weerhouden. Bij het binnentreden later op de avond werd hem een ovatie gebracht, door het publiek. Hij schonk aan de nieuwe feestzaal vijf medaillons in bas reliëf van Vlaamse figuren. Onder het kruisbeeld prijkte de kop van Albrecht Rodenbach, boegbeeld van de Vlaamse studenten.

Naast dit beeld pronkten de hoofden van de dichters Guido Gezelle en Hugo Verriest. Langs de andere zijde hingen Hendrik Conscience, schrijver van de "Leeuw van Vlaanderen" en Peter Benoit "de man die zijn volk leerde zingen."

Na de vertoning werd verbreederd met de muzikale vrienden uit Antwerpen en Sint-Niklaas in het lokaal op de Grote Markt. Er werd gefeest en gezongen tot laat in de avond, op het succes van deze "Meulemans-avond"

Het lied "Strijd" van de Vlaamsche Broederband werd toen ook geestdriftig gezongen door de vrienden.

STRIJD

dicht van Jan HAMMENECKER

Muziek van Arthur MEULEMANS

1. 't Is	tijd!	Er	moet	in
2. Oh!	stormt	het	uit	in
3. 't Heeft	al	te	bij	ster
4. Ons	doen	zal	ook,	ge

Arthur Meulemans
(Tekening: A. Verstrecken)

Jan Hammenecker was graag te Aarschot, hij had vele vrienden en was de dichter van het gezelschap. Hij kon genieten van de natuur, maar had vooral zijn studenten. In een brief aan Jef Crick in 1926 schreef hij:

“ Te Aarschot gaf ik mijn eerste verzenbundel uit. Arthur Meulemans, Jan Hallez, Frans Crols, en ik waren voor Vlaanderen, wat we nu nog ervoorzijn. Ik was daar het Gezelletje, het Verriestje. Ik was er dolgraag, om de studenten, de dankbaren; want zij vergelden alles, ze hadden mij graag. Maar dat hield Gezelle niet vol, noch ik.

Hammeneckers invloed op de studenten en op de toenmalige Vlaamse Studentenbewegingen, maar ook zijn verbondenheid met de "Vlaamsche Broederbond" van Aarschot werd door de hoge geestelijkheid niet gewaardeerd.

(Wordt vervolgd)

**Denk
ruim**

CERA – Bank MEISE
Frans De Weerdts Brusselsesteenweg 114 1860 Meise tel 02-269 01 63

ASLKE
BANK+VERZEKERINGEN

Agentschap Wolvertem

**Hoogstraat 1
1861 Wolvertem**

tel 02-269 00 40

Agentschap Meise

**Boechtstraat 21
1860 Meise**

tel 02-269 08 93

uw heemkring wordt gesteund door

Zakenkantoor Bogaerts
Boechtstraat 15 1860 Meise

Tel: 02 - 269 99 70